

اقدام پژوهی در زمینه استفاده از ورزش و فراغت برای مقابله با آسیب‌های اجتماعی

تاریخ دریافت: ۱۳/۱۲/۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۲/۰۲/۱۴۰۱

کد مقاله: ۱۹۱۷۴

نیلوفر آقائی^۱

چکیده

یکی از راههای مقابله با آسیب‌های اجتماعی از جمله خشونت و اعتیاد، پرورش جوانان ورزشکار یا فعال در حوزه ی فکری و جسمی ورزش است. این مقاله با هدف انجام یک اقدام و چگونگی فرایند مشارکت اجتماعی و افزایش نشاط اجتماعی با روش اجتماع محور (مشارکت مردم) در محله جوی آباد شهرستان خمینی شهر اصفهان صورت گرفته است. این پژوهش در ابتدا به روش پیمایش، ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه و شیوه نمونه گیری، خوشه ای چند مرحله ای اطلاعاتی بدست آورد. تعداد جامعه آماری ۱۴۱۸۲ نفر و تعداد نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۴۱۳ نفر بدست آمد. همچنین با هدف دستیابی به جامعه آماری و اطلاع از ویژگی‌های جمعیتی و زمینه‌ای محله، طرح تمام شماری در محله با ابزار پرسشنامه انجام گردید و داده‌های یافت شده با نرم افزار SPSS تحلیل شد. در نهایت اقدام پژوهی اوقات فراغت با رویکرد اجتماع محور در ۵ مرحله حساس‌سازی، بسیج اجتماعی، تیم سازی و گروه‌سازی، جلسه با درگیران و جلسه با تصمیم گیران انجام شد. از نتایج این اقدام میتوان به تشکیل تیم دوچرخه سواری، تیم شطرنج محلی و ساخت یک پروژه عمرانی در راستای اوقات فراغت اشاره کرد.

واژگان کلیدی: ورزش؛ آسیب‌های اجتماعی؛ اوقات فراغت؛ اقدام پژوهی

ساکنین محله‌های کم برخوردار در بسیاری از مناطق جهان همچنان رشد بی‌سابقه‌ای در اندازه جمعیت را تجربه می‌کنند. مطابق پیش‌بینی‌ها، در سال ۲۰۱۲ رشد فقرای شهری در کشورهای در حال توسعه هر ساله رو به افزون خواهد بود (سازمان ملل متحد، ۲۰۱۳: ۲۱۵). بدون شک این روند اثرات زیادی بر مسائل اجتماعی و مسائل سلامت، که زندگی افراد در این مناطق و سکونتگاه‌های غیررسمی را تحت تأثیر قرار می‌دهند، خواهد داشت. به طور کلی، مناطق کم برخوردار به واسطه عوامل اجتماعی و اقتصادی، به عنوان مناطقی با ازدحام جمعیت و سطوح بالای فقر گرفته تا جرم و خشونت، توصیف می‌شوند. فقر بالا، سرمایه اجتماعی اندک، و میزان بالای بیکاری زمینه را برای شکل‌گیری آسیب‌های اجتماعی مثل اعتیاد، بیکاری و خشونت بالا برده است. در نتیجه، عمدتاً فعالیت‌های فراغتی در این محله‌ها حول آسیب‌های اجتماعی و درگیری و خشونت‌های جمعی مثل مواد مخدر شکل می‌گیرد. افراد جوان در این محلات، همانند سایر محلات حاشیه‌نشین، به طور قابل توجهی تحت تأثیر رشد مناطق کم برخوردار قرار گرفته‌اند.

در بسیاری از موارد، از مناطق فقیرنشین و حاشیه‌نشین به عنوان سکونتگاه‌های غیر رسمی، برچسبی به معنای عدم ارائه خدمات عمومی و اجتماعی، از جمله امکانات فراغتی و ورزشی توسط دولت یاد می‌شود (دودوو و همکاران، ۲۰۰۲). معمولاً سکونتگاه‌های غیررسمی نه تنها فاقد ارتباط رسمی با خدمات شهری که ارائه دهنده امکانات فراغتی و ورزشی هستند، بلکه جمعیت بسیار زیاد نیز دارند. برای مثال یک مرکز یا باشگاه ورزشی به تنهایی می‌تواند به ۱۰۰ نفر خدمات ارائه دهد، در حالی که میزان نیاز به چنین باشگاه‌هایی معمولاً چند برابر این رقم خواهد بود. همچنین نرخ بالای هزینه‌های فراغتی در حوزه‌های فرهنگی و ورزشی، منجر شده تا امروزه توان خانوارها در زمینه تامین این اقلام بسیار افت داشته باشد. در بسیاری از بخش‌های مناطق فقیرنشین این محلات، ساکنین هیچ گونه دسترسی به برنامه‌های فرهنگی، فراغتی، ورزشی و تفریحی مناسب و رسمی نداشته و عمده برنامه‌های فراغتی در حوزه غیر رسمی بوده و عمدتاً به سمت برخی جرائم و آسیب‌های اجتماعی گرایش دارد. اغلب افراد جوان در این محله یا بیکارند یا اینکه به خوداشتغالی در بخش غیررسمی مشغول هستند.

ساماندهی اوقات فراغت و ورزش جوانان و نوجوانان از اهمیت زیادی برخوردار است، چرا که جوانان قشر آینده ساز کشورند و سرنوشت آنها با سرنوشت جامعه گره خورده است و استفاده صحیح از اوقات فراغت موجب رشد و شکوفایی فرد در زندگی فردی و اجتماعی و استفاده نادرست از این فرصت طلایی عامل بروز مشکلات و خسارت‌های جبران ناپذیری در بخش فردی و اجتماعی می‌شود. غنی‌سازی اوقات فراغت جوانان و نوجوان به منظور تقویت نشاط و شادابی، پویایی و جلوگیری از آسیب اجتماعی نقش به سزایی دارد و مطالعات نشان داده اند که اوقات فراغت اهمیت و رابطه معناداری با نشاط دارد (اندرو و یتی، ۱۹۷۶؛ استون، ۲۰۰۰؛ ساکتبول، ۲۰۱۲). افراد با گذران اوقات فراغت به عنوان زمانی که در اختیار آنها است و آزادانه و به میل خود می‌توانند از آن استفاده کنند به شیوه دلخواه درصد افزایش میزان رضایتمندی و نشاط خود هستند. در واقع رضایت از اوقات فراغت و نشاط شاید مهم‌ترین معرف‌های مستقیم اثرات و اهداف اوقات فراغت باشند (تمیزی‌فر و عزیز می‌مهر، ۱۳۹۶). توجه بیش از پیش در برنامه‌ریزی‌ها برای برنامه‌های ورزشی و فرهنگی زمینه‌ای برای کنترل و هدایت هیجانات جوانان و نوجوان است و نتیجه این کنترل و هدایت هیجانات، داشتن جامعه سالم و پویا است. بنابراین لزوم توجه به برنامه‌ریزی اوقات فراغت به خصوص در محلات کم برخوردار علاوه بر اینکه به رشد فردی و اجتماعی افراد کمک می‌کند می‌تواند در کاهش آسیب‌های اجتماعی به ویژه خشونت، اعتیاد و افزایش مشارکت اجتماعی نقش به سزایی داشته باشد.

در این نوشتار سعی کرده‌ایم به طور خاص بر ساماندهی اوقات فراغت جوانان در حوزه ورزش تاکید کرده و نقش آن در کاهش آسیب‌های اجتماعی در میان این قشر را ارزیابی کنیم. این مقاله، به طور ویژه‌ای بر چگونگی استفاده این محلات از ورزش به عنوان یک نقطه آغازین و همچنین یک روش پایدار در کاهش آسیب‌ها در میان جوانان محله جوی آباد شهرستان خمینی شهر اصفهان تاکید می‌کند. اگرچه بسیاری از تلاش‌ها برای ارتقاء سلامت اجتماعی از روش‌های جدید، از جمله استفاده از رسانه جمعی، ارتباطات بین فردی و آموزش سرگرمی و فراغت برای سلامت اجتماعی استفاده کرده‌اند، اما برخی از مطالعات تجربی بر نقش احتمالی ورزش بر ایجاد یا بالا بردن درک مسائل مربوط به سلامت اجتماعی متمرکز شده‌اند. این نوشتار سعی می‌کند، با ارائه شرح کاربرد ورزش و فراغت در ترویج سلامت اجتماعی در مناطق فقیرنشین، به بررسی این شکاف بپردازد.

۲- پیشینه تحقیق

منصوری و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با هدف تدوین مدل اوقات فراغت دانشجویان کشور و با روش کمی و کیفی نشان داد که استفاده از اینترنت تأثیر منفی بر رضایت از اوقات فراغت دارد همچنین دسترس بودن امکانات تفریحی، افزایش پرداختن به فعالیت‌های ورزشی و بالا بودن سطح رفاه با افزایش میزان رضایت مندی از اوقات فراغت همراه است در نهایت مدل اوقات فراغت با شش عامل تأثیر گذار بر انتخاب فعالیت‌های فراغتی شامل پیش‌برانه‌ها، عوامل فردی، عوامل اجتماعی و محیطی، عوامل مدیریتی، عوامل دولتی و چالش‌ها و پیامدهای ناشی از اوقات فراغت تدین شد.

عابدینی و طالبی (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مرتبط با میزان گرایش شهروندان به ورزش همگانی در خلخال پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد بین متغیرهای حمایت خانواده، تصور خویش از بدن، سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی و سرمایه اقتصادی شهروندان و میزان گرایش آنها به ورزش های همگانی رابطه مثبت وجود دارد. قربانی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با هدف تبیین اوقات فراغت جوانان به عنوان عاملی مهم در زمینه کاهش گرایش آنان به اعتیاد مواد مخدر بین جوانان معتاد تحت پوشش مراکز اعتیاد بهزیستی خراسان شمالی و سایر جوانان غیر معتاد صورت گرفت و نتایج حاکی از آن است که به طور معناداری افراد غیر معتاد زمان بیشتری را به اوقات فراغت خود اختصاص داده اند همچنین افراد معتاد تنوع کمتری در اوقات فراغت خود برخوردارند و از کل وقت آزاد جوانان معتاد درصد کمی از آن به اوقات فراغت سپری می‌گردد. مهرداد (۱۳۹۰) در پژوهشی با بررسی آسیب شناسی اوقات فراغت نوجوانان ۱۲ تا ۱۷ ساله استان لرستان نشان داد که این افراد اوقات فراغت خود را به فعالیت های فرهنگی، تفریح، مطالعه آزاد و فعالیتهای مذهبی و مهارتی و ورزش می‌گذرانند و عده ترین آسیب های اوقات فراغت این نوجوانان عامل ساختاری و سازمانی، عوامل فرهنگی، عدم مشارکت مردمی، شرایط نامطلوب اقتصادی و عدم اطلاع رسانی درست و نبود انگیزه میباشد.

زوماروا^۱ (۲۰۱۵) در تحقیقی بر روند فعالیت‌های اوقات فراغت کودکان و توجه بر تأثیر رو به رشد فناوری اطلاعات و ارتباطات دارد. این نظرسنجی در هفت دوره‌ی متوسطه در منطقه‌ی هاردیک کرالو در ماه نوامبر و دسامبر بین ۴۳۲ دختر انجام شد. نتایج حاصل از تحقیق کمی انجام شده در این مطالعه نشان می‌دهد که کودکان وقت زیادی را صرف رایانه می‌کنند که تا حد زیادی بر شیوه‌ی زندگی آنان تأثیر می‌گذارد. نتایج حاکی از آن است که ۸۳/۲۷٪ از دانش آموزان در خانه‌ی خود کامپیوتر دارند و بیش از نیمی از والدین ۶۷/۳۲٪ در خانه از کامپیوتر استفاده می‌کنند و یک وسیله‌ای برای صرف وقت فراغت است و ۶۳/۸۱٪ کودکان هر روز از آن استفاده می‌کنند و همچنین شایع‌ترین فعالیت‌های اوقات فراغت دختران گوش دادن به موسیقی (۲۰٪)، صرف وقت خود با دوستان (۱۶٪)، ورزش و تلویزیون (۱۳٪) و فعالیتهایی مانند خواندن کتاب، کارهای هنری و فرهنگی و فعالیت‌های دیگر کمتر از ۱۰٪ بود و داده‌ها به وضوح نشان می‌دهند که رایانه‌ها یکی از محبوب‌ترین وسیله‌ها برای صرف وقت آزاد است. وایت^۲ نیز درباره اوقات فراغت و تمایز طبقاتی به این نتیجه رسید که تفاوت معناداری بین مردان و زنان در شیوه‌ی استفاده از اوقات فراغت وجود دارد به علاوه طبقات متوسط رو به بالا ساعات بیشتری را صرف گذران اوقات فراغت می‌کنند. از طرفی الگوی انجام اوقات فراغت نیز با تجزیه و تحلیل نحوه‌ی گذران اوقات فراغت افرادو جابجایی در پایگاه طبقاتی تغییر می‌کند (شعاعی، ۱۳۷۷).

استرسین^۳ و همکاران (۲۰۰۸) نشان دادند که جوانان ۲۰ تا ۲۵ ساله تحت تاثیر وضعیت اجتماعی و اقتصادی خانواده و محیط خود به سمت انواع فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی سوق پیدا می‌کنند. افرادی که متعلق به سطوح متوسط و پایین هستند بیشتر جذب فعالیت‌های ساده‌تری مانند تئاترهای خیابانی یا بازدید از نمایشگاه‌ها که هزینه‌ی کمتری دارند می‌روند و جوانان مرفه‌تر وقت بیشتری را به گالری‌های خصوصی و سالن‌های نمایشی اختصاص می‌دهند. فورلانک^۴، کمبل^۵ در تحقیقی که در سال ۱۹۹۰ انجام دادند به این نتیجه رسیدند که وضعیت اجتماعی - اقتصادی در علایق جوانان هم به طور مستقیم و هم به طور غیر مستقیم در شکل گیری گذراندن اوقات فراغت تأثیر دارد (فرج اللهی، ۱۳۷۳).

۳- چارچوب نظری

۳-۱- مشارکت اجتماعی به مثابه راهبردی استراتژیک برای توسعه ورزش همگانی در محلات

حاشیه‌نشین

متخصصین و دانشمندان اجتماعی فعال در حوزه توسعه، از طریق ترویج تکنولوژی، تنظیم برنامه‌های مرتبط با مسائل مبتلابه و افزایش مشارکت اجتماعی سعی در بهبود کیفیت زندگی محلات حاشیه‌نشین داشته‌اند (سینگال و راجرز، ۱۹۹۹). با وجود برنامه استراتژیک مربوط به فن‌آوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی، بسیاری از برنامه‌های توسعه‌ای در رسیدن به اهداف خود با شکست مواجه شده‌اند (ویلیکینز، ۲۰۰۰). پیوترو و کیمکید، (۲۰۰۱) شکست دیدگاه‌های مربوط به توسعه و به ویژه مقابله با آسیب‌های اجتماعی در مناطق حاشیه‌نشین را به تعدادی از عوامل از جمله عدم طراحی استراتژیک یا ابتکارهایی که قادر به ایجاد ارتباط بین ارتقاء سلامت اجتماعی و برنامه‌های ارائه خدمات نیستند، نسبت می‌دهند. در سطح برنامه‌ریزی‌های محله‌ای، پیام‌های توسعه‌ای برای تغییرات اجتماعی در این محلات، این فرضیه وجود داشته است که یک بار مواجهه با پیام‌های مربوط به توسعه، بدون هیچ گونه تقویت اضافی، کفایت می‌کند. علاوه بر این، استراتژیست‌های توسعه، اغلب بدون در نظر گرفتن پیچیدگی تنوع گروه‌ها و قشرهای مختلف اجتماعی مورد نظر، برنامه‌هایی کلی و از بالا به پایین ارائه می‌دهند. نهایتاً، غالب برنامه‌ها و اقدامات توسعه‌ای از یک برنامه

1. zumarova
2. White
3. Ester Cerin
4. Furlong
5. Rebert cambell

پژوهشی منسجم استخراج نشده و عمدتاً مبتنی بر دیدگاه‌های نظری کلان و کلی تهیه و طراحی می‌شوند که نمی‌تواند برای هر زمینه اجتماعی منحصر به فردی کاربرد داشته باشد.

در این مقاله، طراحی و اجرای فرآیندهای توسعه ورزش و ارتقاء فعالیت‌های فراغتی به عنوان شیوه‌ای برای کاهش آسیب‌های اجتماعی در میان جوانان ارائه می‌شوند. از لحاظ نظری، این مباحث به اصول کلیدی از جمله بسیج و مشارکت اجتماعی تأکید دارد، می‌پردازد. در مورد این محله، بحث، مکان را با زمینه‌های ورزشی و دیگر مکان‌ها از جمله مدارس و مراکز فراغتی مرتبط می‌کند. مفهوم محصول مرتبط با پیام‌های سلامت اجتماعی در پیشگیری از اعتیاد، سوء مصرف مواد، و مسائل مربوط به آگاهی‌های شهروندی و سلامت است. هزینه، با تأکید بر درآمدهای مثبت احتمالی برای جوانان جوی‌آباد و همچنین اجتماع، مورد بررسی قرار می‌گیرد، و این در صورتی امکان‌پذیر است که جوانان خود را با اطلاعات ارائه شده در جهت توسعه اجتماع و از طریق تغییر رفتاری سازگار سازند. در نهایت ارتقاء استراتژی‌های محله، که شامل آموزش همسالان، مسابقات ورزشی، پاکسازی اجتماع، با استفاده از لباس فرم، تجهیزات و وسایل مورد برای انتشار پیام‌های سلامت اجتماعی می‌شوند، شکل می‌گیرد. از بسیاری جهات، این نوشتار بر آن است تا به اطلاعاتی که در نتیجه تجربه یک اقدام اجتماع محور حاصل شده، پیشنهادها مفیدی برای ترویج سلامت استراتژیک کل اجتماع با تأکید بر ورزش و غنی‌سازی اوقات فراغت برای جوانان ارائه دهد.

این مقاله تلاش دارد بر رویکردهای ترویج سلامت اجتماعی که بر مشارکت تأکید دارند، اشاره دارد. در مقایسه با اشکال سنتی تغییرات اجتماعی که به صورت سلسله مراتبی و با مرکزیت پیام بودند، در استراتژی‌های جدیدتر، مردم در محور قرار دارند. بسیاری از طرح‌های سلامت اجتماعی استراتژیک کنونی نیز بر اهمیت و نقش اثرگذار مشارکت و بسیج اجتماعی به عنوان اثربخش‌ترین و کم هزینه‌ترین شیوه برای تغییرات اجتماعی تأکید داشته‌اند. در همین رابطه در برنامه‌ریزی و ارزیابی اقدامات سلامت اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی، فرهنگ به عنوان امری محوری دیده می‌شود.

در قلب رویکردهای مشارکتی استراتژیک، تمایلی برای پرورش گفتگو میان اعضاء جامعه وجود دارد. گفتگو برای عدم تمرکز قدرت، که به طور کلی برای پیشرفت و ارتقاء سلامت اجتماعی تأکید دارد، مفید است. همان طور که ملکوت (۲۰۰۰) معتقد است "تغییر واقعی ممکن نیست مگر اینکه ما مستقیماً با فقدان قدرت میان افراد و گروه‌ها بخصوص در سطح توده مردم روبرو باشیم". به طور خلاصه، راهبردهای مشارکتی به دنبال ارتقاء مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و مالکیت پروژه‌ها است. همچنین برنامه‌های ترویج سلامت اجتماعی مبتنی بر دیدگاه‌های رایج، اهداف و روش‌های است که به خوبی برای ارزیابی پروژه‌ها تعریف شده‌اند. بخش بعدی بر ورزش به عنوان یکی از ابزارهای نوین در برنامه‌های مشارکتی برای سلامت اجتماعی تأکید می‌کند.

۳-۲- ورزش به عنوان یک ابزار استراتژیک در ارتقاء سلامت اجتماعی

کاربرد ورزش و فراغت در سال‌های اخیر، به عنوان وسیله‌ای مناسب برای ایجاد تغییرات اجتماعی، به ویژه در سطح توده مردم، به محبوبیت خاصی دست یافته است. به عنوان مثال، آژانس‌های توسعه سازمان ملل متحد با اشاره به قابلیت کاربرد ورزش در زمینه‌های مختلف در جهان از ورزش به عنوان "زبان جهانی" یاد می‌کنند. در واقع، سازمان ملل متحد سال ۲۰۰۵ را "سال بین‌المللی ورزش و تربیت بدنی نام‌گذاری کرده و بر نقش ورزش در جامعه و قابلیت ورزش در مشارکت و پیشرفت کیفیت زندگی تأکید کرد (سازمان ملل متحد، ۲۰۰۵). به شیوه‌ای مرتبط، ورزش و فراغت به عنوان یک روش مؤثر برای دستیابی به اهداف توسعه‌های هزاره ترویج داده شده است.

سهم قابل توجهی از اسناد و مدارک در سازمان‌های ورزشی و توسعه بر قابلیت ورزش در دسترسی توده بزرگی از مردم متمرکز شده‌اند. برای مثال، کاسینگ و همکاران (۲۰۰۴) نشان دادند که تماشاگران ورزشی از جمله بیشترین جمعیت در جهان را تشکیل می‌دهند. این پدیده از چند جهت قابل توضیح است. اول اینکه، ورزش در مقایسه با سایر اشکال فرهنگی بیان، دارای مزایای بیشتری است زیرا بیشتر برای عموم مردم قابل درک است (مک کلانسی، ۱۹۹۶). دوم، ورزش نقش اجتماعات تولید گروهی را بر عهده دارد، زیرا می‌تواند ایجاد حس تعلق و ارتباط میان شرکت کنندگان را تسهیل کرده و فاصله بین مردم را کاهش دهد. ورزش اغلب بخش‌های وسیعی از جمعیت را با فراتر رفتن از اختلافات ملی، جنسی، موقعیت اجتماعی، موقعیت جغرافیایی و نگرش‌های سیاسی با هم متحد می‌کنند. بنابراین دسترسی به ورزشی همچون فوتبال، به عنوان مکانیسمی برای ساختن اجتماع و وسیله‌ای برای تغییر اجتماعی، بخصوص در جایی مانند مناطق حاشیه نشین که در آن فوتبال برای بسیاری از مردم قابل دسترسی و مقرون به صرفه است، را آشکار می‌کند.

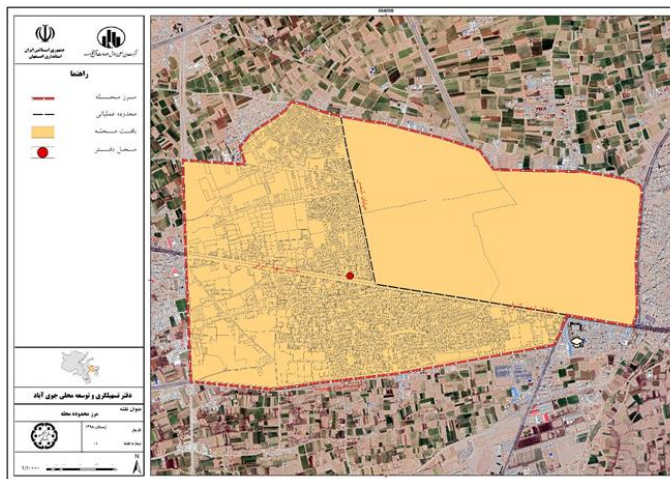
موارد بیشتر نشان می‌دهد که ورزش به طور فزاینده‌ای در پیشرفت کودکان و جوانان به کار برده می‌شوند. بسیاری از سازمان‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که ورزش و بازی نقش مهمی در پیشرفت جوانان دارند و می‌توانند برای آموزش ارزش‌های ضروری و مهارت‌های زندگی مانند کار گروهی، همکاری و احترام به آنان به کار برده شوند. برای مثال، ادبیات موجود نشان می‌دهد که ورزش به طور گسترده‌ای در عرصه بهداشت و درمان برای مبارزی با رفتارهای ناسالم، انحرافی و ضد اجتماعی مانند اعتیاد، بزهکاری و فحشا به کار برده شده است. همچنین ورزش در فعالیت‌های ملی و محله‌ای، برای مثال در "فعالیت مربوط به ریشه کن کردن فلج اطفال در آفریقا" که توسط نلسون ماندلا و دیگر رهبران آفریقایی انجام شد، منجر به کاهش قابل توجهی در فلج اطفال، یعنی کاهش از ۲۰۵ نفر در هر روز به ۳۰۸ نفر برای کل سال شد، به کار برده شده است (مطبوعات مشترک، سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۰۴).

۴- روش تحقیق

به منظور شناخت دقیق محله جوی آباد و آسیب‌هایی که در این محله وجود دارد ابتدا طرح آسیب‌شناسی اجرا شد. روش انجام پژوهش پیمایش، ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه و شیوه نمونه‌گیری، خوشه‌ای چند مرحله‌ای است. تعداد جامعه آماری ۱۴۱۸۲ نفر و تعداد نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۴۱۳ نفر بدست آمد. همچنین با هدف دستیابی به جامعه آماری و اطلاع از ویژگی‌های جمعیتی و زمینه‌ای محله، طرح تمام شماری در محله با ابزار پرسشنامه انجام گردید و داده‌های یافت شده با نرم افزار SPSS تحلیل شد. در نهایت اقدام پژوهی اوقات فراغت با رویکرد اجتماع محور در ۵ مرحله حساس‌سازی، بسیج اجتماعی، تیم‌سازی و گروه‌سازی، جلسه با درگیران و جلسه با تصمیم‌گیران انجام شد به نحوی که هدف توانمندسازی جوانان و نوجوانان محله و استقلال آنها برای برنامه‌ریزی اوقات فراغت به صورت محلی و بدون وابستگی به نهاد است. در مرحله حساس‌سازی جهت داشتن اوقات فراغت نوجوانان و جوانان و نقش آن در کاهش آسیب‌ها، از پخش بروشور و برگزاری غرفه و رویداد استفاده شد همچنین به منظور استعدادیابی جوانان و نوجوانان و برای کشف استعداد آنها پرسشنامه ساخت یافته تنظیم گردید و ۵ کوچه به طور تصادفی انتخاب شدند و تعداد ۱۱۷ پرسشنامه توسط نوجوانان و جوانان تکمیل شد. در مرحله بسیج اجتماعی و جلسات با درگیران و تصمیم‌گیران از روش مصاحبه‌های ساخت یافته و گروه کانونی استفاده شد. همچنین دو نشست با اثرگذاران محله به منظور اولویت‌بندی آسیب‌های محله برگزار شد که با روش بارش افکار، اظهارات اثرگذاران به ثبت رسید. برای اجرای فرآیند از روش تیم‌سازی و گروه‌سازی و در برگزاری کارگاه‌ها نیز از روش بارش فکری، رسم نقاشی و درخت مساله و درخت هدف استفاده شد. در تمام فرآیند کار، مردم محله به صورت مشارکتی و محوری فعالیت داشتند.

۵- محدوده شناسی

محله جوی آباد واقع در غرب اصفهان و در شهرستان خمینی شهر قرار دارد. بافت محله از دو بخش جوی آباد قدیم و جوی آباد جدید تشکیل شده است که جوی آباد قدیم شامل بومیان محله و جوی آباد جدید را مهاجران محله تشکیل می‌دهند. در تصویر ۱، محله جوی آباد با رنگ زرد و محدوده عملیاتی آن مشخص شده است.

تصویر ۱: محدوده عملیاتی اقدام

این محله بین شهر اصفهان و شهرستان خمینی شهر قرار گرفته است و آسیب‌های این دو بخش را به دوش می‌کشد به همین دلیل محله جوی آباد برای اجرای اقدام اوقات فراغت مناسب شناخته شد زیرا محلات کم برخوردار با وجود آسیب‌های فراوان، مستعد به دام انداختن جوانان و نوجوانان است و برای انجام پروژه‌های کاهش آسیب‌های اجتماعی ضروری است که جمعیت جوان و در معرض آسیب در اولویت قرار بگیرند. همچنین این محله از ورزشکاران بسیاری در زمینه کشتی، شطرنج، فوتبال، دوچرخه سواری و کیک بوکسینگ برخوردار است که در مسابقات نیز مقام قهرمانی را کسب نموده‌اند و سرمایه‌های انسانی و پتانسیل‌های انسانی محله به شمار می‌روند. چنانچه پتانسیل نهفته در زمینه ورزشی در این محله به کارگرفته شود و الگوی مناسبی برای آن تعریف گردد، جوانان به ورزش روی می‌آورند و موجبات کاهش خشونت و اعتیاد را به همراه می‌آورد. فرصت‌های توان افزا و دارایی‌های شهری محله زمینه را برای اجرای اقدام آسان‌تر می‌کند. در این محله، با اینکه میزان دسترسی محله به پارک، سالن ورزشی و کتابخانه از حد متوسط بالاتر است اما برنامه ساماندهی شده‌ای در این محله وجود ندارد. این در حالی است که فرصت‌های توان افزای محله از وضعیت مناسبی برخوردار است و می‌توان از آن برای کاهش مشکلات اجتماعی استفاده کرد. موزه مردم‌شناسی جوی آباد، برج کبوترخانه، کلبه تاریخی حجت از جمله مکان‌های تاریخی محله به شمار می‌روند. زمین‌های بایر و مخروبه می‌توانند فرصت ساخت و سازهای فرهنگی و ورزشی را بوجود آورند. لذا این اقدام در محله جوی آباد اجرا گردید.

۶- یافته‌های تحقیق

نتایج حاصل از تمام شماری محله جوی آباد حاکی از آن است که جوی آباد قدیم شامل اقوام فارس ۳۱٫۵ درصد از جمعیت و جوی آباد جدید شامل اقوام بختیاری ۵۹٫۱ درصد از جمعیت، آذری‌زبان‌ها ۵٫۶ درصد از جمعیت و سایر قومیت‌ها ۳٫۶ درصد از

جمعیت را به خود اختصاص داده اند. به دلیل اینکه اولویت اقدام برای جوانان و جوانان در نظر گرفته شده است، جمعیت آماری آنان به این صورت است که افراد ۱۰-۲۰ سال زن ۲۲,۴۵ درصد و ۲۱-۳۰ سال ۲۸,۹۸ درصد از جمعیت را شامل می‌شوند همچنین افراد مرد ۱۰-۲۰ سال ۲۱,۵۵ درصد و ۲۱-۳۰ سال ۲۷,۷۱ درصد از جمعیت را تشکیل می‌دهند. همانطور که مشخص است درصد قابل توجهی را زنان و مردان نوجوان و جوان به خود اختصاص داده‌اند.

همچنین طبق نتایج طرح آسیب‌شناسی، نکته حائز اهمیت سرمایه فرهنگی پایین در محله است. سرمایه فرهنگی متشکل از میزان کتاب‌خوانی، رفتن به سینما، انجام فعالیت‌های هنری و ورزشی و ... است که نوجوانان و جوانان محله به دلیل مشکلات مالی یا عدم آگاهی و درک نامناسب از اوقات فراغت و همچنین نداشتن امکانات تفریحی مثل فرهنگ سرا و سینما از سرمایه فرهنگی پایینی برخوردارند.

علاوه بر پژوهش‌های آسیب‌شناسی و تمام شماری، نشست‌هایی در محله برگزار گردید. بر اساس جلسات و نشست‌های محلی با اثرگذاران در جهت اولویت‌بندی مسائل، مشکلات اصلی محله به ترتیب بیکاری جمعیت فعال محله، عدم وجود الگوی اوقات فراغت مناسب در محله، اعتیاد، خشونت و درگیری، اختلافات قومی و قبیله‌ای و زمین‌های بایر و نامنی حاصل از آن شناخته شد که همانطور که مشاهده می‌کنیم عدم وجود الگوی اوقات فراغت مناسب در محله اولویت دوم را به خود اختصاص داده است که نوجوانان و جوانان بسیار در معرض آسیب قرار گرفته‌اند.

در این اقدام پیش‌بینی شده است که با تشکیل گروه دوچرخه‌سواری و شطرنج در محله بتوان به اهدافی از جمله ایجاد آشتی محلی بین جوی آباد قدیم و جدید، فراهم نمودن فضا برای اقدام و همکاری مشترک جهت رفع تقابل جوی آباد قدیم و جدید، استفاده از فرصت‌های توان افزای محله، افزایش مشارکت اجتماعی، کشف استعدادها و ذائقه‌های فراغتی و ایجاد هویت اجتماعی و خود باوری دست یافت. گام‌های اساسی اقدام به شرح زیر است:

گام اول: حساس‌سازی: در ابتدای اجرای اقدام، به منظور حساس‌سازی در رابطه با مسئله عدم وجود الگوی اوقات فراغت در محله و وجود فرصت‌های توان افزا، غرفه‌ها و رویدادهایی برگزار گردید. غرفه کاردستی کودکان، رویداد کتابخوانی، رویداد ورزش و تربیت بدنی و برگزاری مسابقات ورزشی از جمله برنامه‌هایی بود که در محله اجرا شد. آموزش بهره مندی از اوقات فراغت هدفمند نیز به صورت کارگاه برگزار گردید. کارگاه‌های اوقات فراغت در دوران پیش از کرونا در مدارس و در دوران کرونا در فضای باز محله با حضور کودکان، نوجوانان و والدین برگزار شد. یکی از روش‌هایی که در مدارس برای برگزاری کارگاه استفاده شد، کشیدن نقاشی از اوقات فراغتی است که کودکان و نوجوانان انتظار دارند در محله وجود داشته باشد که با استقبال مدیران مدارس و دانش آموزان همراه شد و در تمام مدارس برگزار گردید. زمانی که کودکی یک فرد معتاد را در کنار پارک محله به تصویر می‌کشد، در واقع به شیوه کودکانه خود، خبر از امکانات کم و نامناسب در حوزه اوقات فراغت در محله می‌دهد. حتی اینکه در مبحث اوقات فراغت یک کودک ۸ ساله توانسته است اعتیاد را به عدم داشتن اوقات فراغت خود مرتبط کند، نشانه وجود آسیب‌های اجتماعی در محله است. یکی دیگر از روش‌های اصلی که در حساس‌سازی تاثیر بسیاری داشت تکمیل فرم‌های نیاز سنجی اوقات فراغت بود به این صورت که در هر کوچه همیاران اجتماعی، اوقات فراغت مورد علاقه کودکان و نوجوانان و ورزش‌هایی که تمایل به انجام آن در محله هستند را ثبت کردند و ۱۱۷ پرسشنامه در مورد ورزش مورد علاقه در محله تکمیل شد.

گام دوم: بسیج اجتماعی: خروجی حاصل از حساس‌سازی، ۳۰ نفر از افراد علاقه‌مند به شرکت در طرح اوقات فراغت بود که در سه جلسه طرح برای این افراد توضیح داده شد و پیشنهادات آنها با تکنیک بارش افکار در جهت نوع و شیوه برگزاری اوقات فراغت در محله ثبت شد. به همین ترتیب هسته ۳۰ نفره گسترده‌تر شدند و از میان این افراد تیم‌ها و گروه‌ها تشکیل شد و ورزش‌هایی که متقاضی بیشتری داشت انتخاب شدند.

گام سوم: سازماندهی و تیم‌سازی: تیم‌هایی که برای فعالیت در محله انتخاب شدند تیم شطرنج با هدف اوقات فراغت فکری و با هسته ۵ نفره تشکیل شد. و در تیرماه ۹۹ این تیم برنامه‌ریزی‌های خود را آغاز کرد. تیم دوم دوچرخه سواری بود که با هدف اوقات فراغت جسمانی و با ۱۰ نفر هسته اصلی تیم در تیرماه ۹۹ کار خود را آغاز کرد. تیم سوم تیم ساخت خانه شطرنج با هدف بسترسازی دائمی برای بازی شطرنج شروع به فعالیت کرد و هسته اصلی ۱۰ نفره این تیم از مهرماه ۹۹ فعالیت خود را آغاز کرد.

جدول شماره ۱: مشخصات تیم‌ها

تیم	اهداف	تعداد اعضای تیم	روش‌های جذب اعضا
تیم شطرنج	اوقات فراغت فکری	۵ نفر	فراخوان و همیاران اجتماعی و برگزاری غرفه و رویدادهای اطلاع‌رسانی
تیم دوچرخه سواری	اوقات فراغت جسمانی	۱۰ نفر	اطلاع‌رسانی از طریق اثرگذاران محلی و استفاده از تیم دوچرخه سواری سابق
تیم ساخت خانه شطرنج	بستر سازی برای بازی شطرنج	۱۰ نفر	فراخوان و همیاران

گام چهارم: جلسه با درگیران: این تیم‌ها جلساتی را برگزار کردند برای مثال تیم ساخت خانه شطرنج با هدف تقسیم وظایف و پیگیری وظایف اعضای گروه تشکیل شد زیرا برای گرفتن مجوز و تامین ملزومات ساخت و ساز، مراجعه به نهادهایی مانند شهرداری، اداره ورزش و جوانان و دیگر ارگان‌ها و همچنین تامین نیروی انسانی کارگر نیاز است به همین ترتیب جمع داوطلبین برای ساخت خانه شطرنج به ۸۰ نفر رسید.

گروه دوچرخه سواری هم‌کابان با تعداد ۱۳۰ نفر جلسات خود را با هدف زمانبندی رکاب زنی با دوچرخه و انتخاب مکان برگزار کردند. از مصوبات جلسه، گشت دوچرخه سواران در مکان‌های تاریخی اصفهان و خمینی شهر و همینطور گشت در اطراف آثار باستانی بود. این مکان‌ها برای نوجوانان و جوانان علاوه بر جنبه تفریحی، جنبه آموزشی نیز دارد. از مصوبات دیگر جلسات، گشت دوچرخه سواران هر ۱۵ روز یکبار بود. جاده سلامت نازوان، میدان نقش جهان، چشمه لادر خمینی شهر، سی و سه پل، پل خواجه، آرامگاه صائب، دردشت، بام سبز خمینی شهر و پارک نازوان از جمله مکان‌هایی بود که دوچرخه سواران در آن رکاب زدند. تیم شطرنج نیز با هدف انتخاب داور برای مسابقات و زمان برگزاری جلسات خود را تشکیل دادند و از مصوبات جلسه برگزاری مسابقات هر ماه یکبار بود و ۲۰ نفر تمایل خود را به برگزاری مسابقات شطرنج به صورت حرفه‌ای و نیمه حرفه‌ای نشان دادند و مسابقات در ۵ مرحله برگزار شده است.

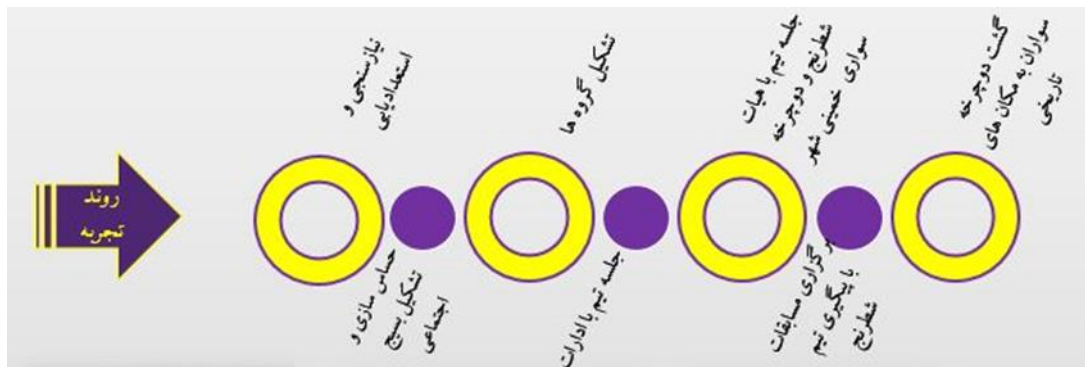
جدول شماره ۲: فعالیت درگیران مسئله

تیم	اهداف	خروجی جلسات تیم	تعداد جذب شده در گروه
تیم ساخت خانه شطرنج	تقسیم وظایف و تشکیل گروه	پیگیری و تقسیم وظایف جهت مراجعه به شهرداری و خرید مصالح	۸۰ نفر
تیم دوچرخه سواری	زمانبندی گشت با دوچرخه و تشکیل گروه	گشت به مکان‌های تاریخی اصفهان و خمینی شهر ۱۵ روز یکبار	۱۳۰ نفر
تیم شطرنج	انتخاب داور و زمان برگزاری مسابقات	برگزاری مسابقات ۱ بار در همراه	۳۰ نفر

گام پنجم: جلسه با تصمیم گیران: علاوه بر جلسات با تیم‌ها، جلساتی با تصمیم‌گیران نیز برگزار گردید. تصمیم‌گیران همان نهادهایی هستند که در برنامه‌های اجتماع محور نیز نقش اساسی و حمایت کننده دارند. آموزش و پرورش از جمله ارگان‌هایی بود که برای ساخت خانه شطرنج اعضای تیم به آن مراجعه کردند زیرا زمین مخروبه متعلق به مدرسه فلسطین است و برای استفاده از آن یک تفاهم نامه منعقد شد که طی آن زمین به مدت ۵ سال به صورت رایگان به اعضای تیم واگذار شد. با اداره ورزش و جوانان در خصوص ارتباط گیری با هیات دوچرخه سواری و هیات شطرنج خمینی شهر جلسه‌ای برگزار شد. در جلسه‌ای که با رییس هیات دوچرخه سواری برگزار شد درخواست تامین بیمه و کلاه ایمنی دوچرخه سواران مطرح شد اما متأسفانه به دلیل عدم وجود ردیف بودجه‌ای به سرانجام نرسید.

در جلسه‌ای که با رییس هیات شطرنج خمینی شهر برگزار شد، درخواست حضور داور از سوی تیم مطرح شد اما داور فقط یک جلسه در مسابقات حضور داشت و داوران مسابقات بعد از برندگان مسابقات قبلی انتخاب شدند؛ در واقع از سرمایه‌های انسانی محله برای برگزاری مسابقات استفاده شد.

در جلساتی که اعضای تیم با شهرداری برگزار کردند توانستند اعتباراتی از جمله تخلیه نخاله‌های ساختمانی و تخصیص مصالح ساختمانی از جمله آجر به زمین شطرنج و ورزشگاه بانوان در محله اختصاص دهند. در این طرح همکاری و مشارکت مردم محله بسیار افزایش یافت.

تصویر ۲: فرآیند طرح

اثرگذاری اقدامات: از نتایج این اقدام می‌توان به تشکیل گروه دوچرخه سواری و شطرنج اشاره کرد همچنین مشارکت برای ساخت خانه شطرنج از نتایج دیگر این اقدام بود. به عبارت دیگر از نتایج این اقدام جلب مشارکت‌های مردمی برای ساخت‌های عمرانی محله، استفاده از فرصت‌های توان‌افزا مانند زمین بایر در محله، استفاده از سرمایه‌های انسانی با استعداد در محله، افزایش خودباوری و به‌کارگیری استعدادهای جوانان و نوجوانان، افزایش روابط جوانان و نوجوانان بین جوی آباد قدیم و جدید، افزایش مشارکت اجتماعی در محله، افزایش نشاط اجتماعی، بازدید از مکان‌های تاریخی محل است که امیدواریم در آینده شاهد کاهش خشونت و تقویت بعد ورزشی در محله باشیم. در تامین اعتبارات نیز مردم محلی با مشارکت‌های خود سهم بیشتری نسبت به نهادها داشتند و این نشانه روحیه مشارکتی مردم محله جوی آباد و همچنین انگیزه ورزشی مردم محله می‌باشد. پروژه‌های اجتماع محور حس تعلق مردم محلی را نیز افزایش می‌دهد زیرا نتایج بوجود آمده حاصل تلاش‌های مردمی است. فرآیند انجام کار با چالش‌هایی همراه بود. برای ساخت خانه شطرنج، رضایت همسایگان به دلیل آلودگی‌های صوتی از چالش‌هایی بود که اعضای تیم با آن مواجه بودند و با واسطه‌گری اثرگذاران و معتمدین محله، جلب رضایت صورت گرفت. چالش دوم عدم وجود مکان استاندارد برای برگزاری مسابقات شطرنج بود که ساخت خانه شطرنج راه حل این مشکل بود. چالش سوم عدم تامین بیمه دوچرخه سواران بود که سرانجام اعضای تیم همکاران با ورزشگاه محلی ستارگان برای تامین بیمه قراردادی منعقد کردند زیرا بیمه دوچرخه سواران باید از سوی یک باشگاه ثبت گردد. لازم به ذکر است که وجود بیمه ورزشی برای یک تیم، می‌تواند تیم را مستحکم کند و اعضا خودشان را ملزم به مشارکت می‌داند. در چالش و عدم همکاری ارگان‌ها نیز اعضای تیم توانستند با رایزنی‌ها و حساس‌سازی‌های خود، ادارات را در هدف مشترک خود سهیم کنند. همچنین فرمانداری خمینی شهر اصفهان نیز توانست در رابطه بین اعضای تیم و ارگان‌ها تسهیلگر موثری باشد.

۷- نتیجه گیری

تأثیرپذیری اجتماعات محلی در محلات حاشیه‌نشین به واسطه بهره‌برداری آنها از استراتژی‌های اجتماع محور مانند ورزش و برنامه‌های تقویت کننده فراغت باعث بالا رفتن مشارکت شده و ظرفیت‌هایی که در فرهنگ محلی نهفته هستند را افزایش می‌دهد. پژوهشگر برای بسط چنین رویکردی استراتژی‌های را به کار گرفته است که برای مردم حاشیه قابل دسترسی و مقرون به صرفه هستند. این استراتژی‌ها دائمی هستند و نه تنها توان بالقوه برای پرورش تغییر سیستماتیک را دارند، بلکه باعث بهبود کیفیت زندگی می‌شود و می‌تواند با سیاست‌هایی که با منابع محدود ارائه می‌شوند نیز همکاری کند. چنین اقدامی که نقش تقویت کننده نهادهای مدنی را ایفا می‌کند، نقش مهمی در ایجاد رویکردهای سلامت اجتماعی، که قابل استفاده برای محله‌های فقیرنشین شهری هستند، ایفا می‌کند. چنین رویکردهایی، روش جدیدی برای تفکر ارائه می‌دهد که این روش به ارتقاء استفاده از ورزش به عنوان یک ابزار آموزشی، یا فضایی که در آن مردم می‌توانند مهارت‌های لازم را کسب کنند و به تولید دانش در زمینه مسائل محلی مربوط به سلامت اجتماعی بپردازند، کمک می‌کند. این اقدامات باید در سایر مناطق نیز ارائه شوند و باعث پیشرفت و تقویت آن‌ها شوند. یک گام مهم برای دولت حمایت از چنین طرح‌هایی از طریق تخصیص بودجه است که باعث می‌شود برنامه‌های ورزشی علاوه بر فعالیت‌های خود، فعالیت‌های خدماتی جوامع دیگر را نیز در برگیرند. این تحولات، سودمندی خود را برای جوانان و جوامع، هم در مناطق شهری مرفه و هم حاشیه‌نشین، تضمین می‌کند. این اقدام بر دو رویکرد استوار شد:

رویکرد جامع نسبت به تغییرات اجتماعی: توسعه ورزش همگانی و غنی‌سازی فراغت در محلات حاشیه‌نشین همچون جوی آباد نیازمند رویکردی جامع با توجه به مسائل محیطی و حساس نسبت به مسائل و آسیب‌های اجتماعی است. اگرچه بسیاری از فعالیت‌های دفتر تسهیلگری در این محله در راستای ایجاد آگاهی و حساس‌سازی در مورد مسائل و آسیب‌های اجتماعی مثل اعتیاد، خشونت و مسائل مربوط به سلامت است، اما توجه به سایر عواملی که رفاه و اشتغال جوانان را تحت تأثیر قرار می‌دهند، بایستی اولویت‌بندی شوند. برای مثال، پژوهشگر از طریق شناسایی بسیاری از نوجوانانی که به دلیل عدم توانایی در پرداخت هزینه‌های فراغتی و دسترسی به امکانات ورزشی، از ظرفیت‌های و پتانسیل‌های موجود و همچنین مشارکت اجتماعی برای بهبود آن استفاده کرده است، اما نباید از نقش و مسئولیت بخش‌های دولتی و عمومی غافل شد. بنابراین حساسیت‌زایی نسبت به مسائل تنها به مردم و اجتماعات محلی محدود نشده و نیازمند همکاری و بسیج اجتماعی نهادهای دولتی و همچنین سازمان‌های مردم‌نهاد برای ریشه کن کردن این مشکلات است.

رویکرد تأکید بر تلاش جمعی: پژوهشگر بر رویکرد اجتماع محور نسبت به مسائل اجتماعی تأکید می‌کند. او با تشویق همکاری، کنترل‌های اجتماعی از طریق مشارکت اجتماعی مبتنی بر ظرفیت‌های بومی را تقویت می‌کند. تأکید بر همکاری درون اجتماع محلی را می‌توان در روابط بین فردی، که در اجتماع شکل می‌گیرد، نیز مشاهده کرد. بنابراین پژوهشگر جوانان را مجهز به شبکه‌های اجتماعی کرده است که از پیش وجود داشته که این امر به آن‌ها کمک کرد بهتر از عهده فقدان برخی ناکارآمدی‌های پیشین و انباشت شده درون اجتماع محلی فایز آیند.

در همین زمینه نهادهای متولی مثل ادارات ورزش و جوانان و حتی فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز می‌تواند فعالیت‌های مشابهی را در برنامه‌های استراتژیک خود به وجود آورد تا از دسترسی وسیع به این برنامه‌ها مطمئن شود. تبلیغات سلامت اجتماعی باید به

عنوان رویکردهای چند وجهی توصیف شوند، که علاوه بر رفاه جسمانی، بر دیگر زمینه‌ها مانند آموزش و توانمندسازی اقتصادی و جامعه‌سازی تمرکز می‌کنند.

نهادهای آموزشی و فرهنگی نیز می‌توانند از تجربیات این اقدام، بخصوص اینکه یادگیری مؤثر از طریق ورزش و فعالیت‌های فراغتی تسهیل می‌یابد، بهره ببرند. استفاده از فوتبال، بازی‌های حرکتی، نمایش و موسیقی از جمله راه‌های مؤثر ایجاد دانش هستند. مدارس نیز می‌توانند با تکمیل اطلاعات سلامت به روش‌های خلاقانه در برنامه‌های درسی خود از الگوی این دفاتر بهره بگیرند.

نهایتاً و مهم‌تر از همه اینکه لازم است تحقیقات بیشتری در زمینه ورزش، جوانان و فراغت با هدف توسعه ابزارهای اندازه‌گیری، که قابل استفاده در ارزیابی اثربخشی برنامه هستند، انجام گیرد.

منابع

1. تمیزی فر، ریحانه و عزیزی مهر، خیام(۱۳۹۶)، « بررسی رابطه بین اوقات فراغت و نشاط اجتماعی در شهر اصفهان»، پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، سال دوم، شماره ۶: ۲۱۰-۲۳۱.
2. شعاعی، فرانک (۱۳۷۷)، « بررسی ارتباط چگونگی گذران اوقات فراغت تابستانی و میزان علاقه‌مندی نوجوانان دختر با مشخصات فردی آن‌ها در دبیرستان‌های دخترانه منطقه ۱۱ شهر تهران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی تهران.
3. عابدینی، صمد؛ طالبی، شیدا. (۱۳۹۶)، «عوامل اجتماعی - فرهنگی مرتبط با میزان گرایش شهروندان به ورزش همگانی در خلخال»، نشریه جامعه‌شناسی کاربردی، مقاله ۹، دوره ۲۸، ش ۱، شماره پیاپی ۶۵، بهار: ۱۴۴-۱۳۱.
4. فرج الهی، نصرت‌الله(۱۳۷۳)، « بررسی جایگاه تربیت بدنی در گذران اوقات فراغت دانشجویان دختر دانشگاه تهران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
5. قربانی، اسماعیل؛ شعاعی، مریم و فیض آبادی، حسین(۱۳۹۴)، « تبیین اوقات فراغت جوانان به عنوان مکانیزمی برای کاهش مصرف مواد مخدر»، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، سال ششم، شماره ۱۹: ۱۲۱-۱۳۶.
6. منصوری، مریم؛ فرزاد، فرزاد و حمیدی، مهرزاد(۱۳۹۹)، « تدوین مدل اوقات فراغت دانشجویان کشور»، رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی، دوره ۸، شماره ۲۸: ۱۳۱-۱۴۵.
7. مهرداد، حسین(۱۳۹۰)، « چگونگی و آسیب‌شناسی اوقات فراغت نوجوانان ۱۲ تا ۱۷ ساله استان لرستان»، نوآوری‌های مدیریت آموزشی، دوره ۷، شماره ۱: ۱۲۳-۱۴۰.
8. Andrew, F.M. & S.B. Withey. (1976). Social Indicators of WellBeing: Americans Perceptions of Life Quality. New York, Plenum Press.
9. Dodoo, F. N., Sloan, M., & Zulu, E. M. (2002). Space, context, and hardship: Socializing children into social activity in Kenyan Slums. In S. Agyei-Mensah & J. Casterline (Eds.), Reproduction and social context in Sub-Saharan Africa. A collection fomicro-demographic studies (pp. 01-14). Westport: Greenwood.
10. Ester Cerin, Eva Lesli. (2008).” How cimonocoicoS Status Contributes to Participate in Leisure – time”, Journal of Social Science and Medicine,
11. Melkote, S. (2000). Reinventing development support communication to account for power and control in development. In K. G. Wilkins (Ed.), Redeveloping communication for social change: Theory, practice, and power (pp. 8- 0). Lanham: Rowman and Littlefield.
12. Piotrow, P. T., & Kincaid, D. L. (2001). Strategic Communication for International Health Programs. In R. E. Rice and C. K. Atkin (Ed.), Public Communication Campaigns (rd ed., pp.). Sage
13. Sakkthivel, AM. (2012). Empirical Investigation of Determining Monetary and Non-Monetary Styles of Leisure Behavior Deriving Happiness. Journal of Services Research, Volume 11, Number 2.
14. Singhal, A., & Rogers, E. (1999). Entertainment-education: A communication strategy for social change. Mahwah: Lawrence Erlbaum. United Nations. (2005). A year of sports. http://www.un.org/sport2007/a_year/ayeart_for.html. Accessed yaM 2007.
15. Steven, Philipp. (2000). Race and the Pursuit of Happiness. Journal of Leisure Research, 32:1, pp. 121-124
16. Wilkins, K. G. (2000). Accounting for power in development communication. In K. G. Wilkins (Ed.), Redeveloping communication for social change: Theory, practice, and power (pp. 81- 4). Lanham: Rowman and Littlefield.
17. Zumarova, Monika(2015) ”Computers and s'herdlih leisure time” Procedia-Social and Behavioral Sciences176:779-786.

ISSN: 2645-4475

فصلنامه مطالعات کارپردی در
علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی